
Anmeldelser

sempelvis et psykologisk, filosofisk, moralsk, politisk perspektiv på den intellektuelle er nu en gang ethvert perspektivs problem og vilkår; og det kan under ingen omstændigheder lægges bogens redaktør til last.

Hvad var så egentlig den intellektuelle? Naturligvis gives der i de omtalte udgivelser ikke noget entydigt svar herpå. Men svar gives der - og mange forskellige af slagsen. De peger ganske vist i begge tidsskrifter i mange forskellige retninger, men forskellen mellem den måde, de præsenteres på, er til at få øje på: *Profil* peger måske i mange retninger, men det gør det dog i det mindste med artikler, der holder sig inden for det overordnede emne "De intellektuelle"; dette kan man kun med meget god vilje sige om *Res Publica*. Dette råder *Texter om de intellektuelle* dog rigeligt bod på ved at koncentrere sig om een person og en kort årrække, hvilket så på den anden side betyder, at Bourdieu ikke placeres i det franske åndsliv, men så er det jo godt, man har *Profil*. Derfor: vil man læse nogle forskellige svar på spørgsmålet: hvad er den intellektuelle? - så læs alle de tre udgivelser og få en god cocktail af overblik og dybde.

Niels Brügger

Benjamin i sort og hvid

Tore Eriksen m.fl. (red.): *Tankestreger - essays om Walter Benjamin.*, Modtryk, 143 sider.

Tore Eriksen (red.): *Walter Benjamin oversat*, Slagmarks Skyttegravsserie, 230 sider.

*

Med antologierne *Tankestreger - essays om Walter Benjamin* (klædt i sort) og *Walter Benjamin oversat* (helt i hvid) er den dansksprogede litteratur om og af Walter Benjamin, sagnomspunden tysk filosof og litteraturkritiker, blevet forøget med godt 400 koncentrerede sider: intellektuelle portrætter af Benjamin (1892-1940), dekonstruktive essays om hans sprogfilosofi, oversættelser af hans egne sprogfilosofiske skrifter og danske essays om det vidtspændende forfatterskab.

Med denne sammensatte dokumentation er det redaktørerne Eriksen, Jørgensen & Stounbjergs erklærede formål at "demonstrere", hvad de ikke tøver med at kalde "en egentlig ny reception" (*Tankestreger* [herefter T], 4). Denne orienterer sig mod "forholdet mellem erfaring og udtryk" (T, 5) i Benjamins værk - uden derfor at ville fortrænge dettes samfunds- og kulturkritiske aspekter. Lad os se, hvorledes denne ambition indløses i antologiernes mange teksttyper.

Gamle portrætter

Sikkert for at få antologierne til at ligne

Anmeldelser

de introduktionsbøger, de aldrig bliver, indledes de begge af artikler om Walter Benjamins intellektuelle statur. Hverken Susan Sontags "I Saturns tegn" (i *Tankestreger*) eller Th. W. Adornos "Karakteristik af Walter Benjamin" (i *Walter Benjamin Oversat* [herefter O]) er dog specielt nye (fra 1978 og 1950). Men deres relative klassikerstatus kan godt begrunde en dansk oversættelse, her gennemført af henholdsvis Ib Johansen og Henning Goldbæk.

For mon man ikke med udbytte kunne sammenligne disse to bidrag til myten om Benjamin? På den ene side står Susan Sontags overdrevent indfølelse tekst, hvori det biografiske dominerer det filosofiske aspekt. Hun legitimerer sin opfattelse af Benjamin som en eksotisk europæisk melankoliker ved at henvise til hans teori om den barokke melankoli, hvilket i sig selv forekommer noget overfladisk. Faktisk er det metodisk tvivlsomt at ville skabe sammenhæng i et værk ved en sådan påstand om forfatter-personlighedens melankolske enhed. Men det må indrømmes, at Sontag artikulerer et sanseligt (og i denne forstand æstetisk) aspekt hos Benjamin. Hans bånd til det rumlige (byens labyrint, imaginære kort, vildfarelsen), til tingene (samlergenstanden, miniaturen, børnebøger og legetøj) og til en særlig fragmentarisk tanke- og skrivemåde peger således væk fra hypotesen om en særegent umiddelbar og ideel teoretisk enhed i værket.

Sidstnævnte tendens til at overdrive tankens enhed og derved udluge dens be-

vægelighed truer mærkværdigvis Adornos fabelagtigt intelligente "karakteristik" af Benjamin. Aldrig har man set Benjamins teoretiske figurer kondenseret som hos Adorno. Benjamin præsenteres som et "erkendelsens højeste instrument, sandheden påvirkede, idet den passerede gennem hans tanker" (O, 22). Alligevel er det let urovækkende, at TWA kan fremstille de filosofiske principper i f.eks. Benjamins Passage-arbejde uden så meget som at antyde betydningen af byerfaringens uudgrundeligt sanselige aspekt. En konfrontation af Susan Sontags og Adornos Benjamin-portrætter måtte kunne føre til gentænkning af forholdet mellem, ja, karakteren af sansning og tænkning hos Benjamin.

Dekonstruktivistiske nyheder

Egentlig nyhedskarakter i europæisk sammenhæng må man tilkende de i alt 150 sider, som er oversat fra den "dekonstruktivistiske" læsning af Benjamins sprogfilosofi - eller rettere af Benjamins essay "Die Aufgabe des Übersetzers". Paul de Man siger - ikke udelukkende ironisk - om denne tekst, at "man ikke er noget i vores branche" - den filosofiske litteraturvidenskab - "medmindre man har sagt noget om den" (T, 116). Antologierne videregiver da også fire læsninger fra tidsrummet 1975-1986 af Carol Jacobs, Jacques Derrida, Paul de Man og Rodolphe Gasché. Ingen af dem behandler essayet i den strategiske sammenhæng, hvori det blev offentliggjort af Benjamin, nemlig som *forord* til hans egne tyske oversæt-

Anmeldelser

telser af Baudelaire-digtene "Tableaux Parisiens" (en cyklus i *Les fleurs du Mal*), fra 1923. Ej heller røber disse artikler generelt et særligt kendskab til Benjamins tænkning i dennes helhed, ligesom de stort set overser den yderst velannoterede tyske udgave af hans *Gesammelte Schriften* (ved Tiedemann og Schwepenhäuser) for slet ikke at tale om de europæiske Benjamin-kommentarer.

Lars Erslev Andersen anfører da også i sin glimrende artikel "Benjamin on the Move - om brugen af Benjamin i Amerika", at de amerikanske universitetsmiljøer "mere gør brug af Benjamin end tolker ham" (T, 104). Han forklarer, at "essayet om oversættelse får så central" - tilsyneladende nærmest eksklusiv - "en status" i den amerikanske læsning, "fordi en traditionel forståelse af oversættelse ikke lader sig forene med en dekonstruktiv kritik" (T, 107).

Denne vanskelige tekst udøver i hvert fald stor tiltrækningskraft. Ganske vist misbruger ingen - heller ikke Lars Erslev - chancen for at kokettere med oversættelsesbegrebets mange facetter (forskydning af en tekst fra ét til et andet sprog; tekstens fortolkning, genskrivning osv.). Men Lars Erslevs generelle udsagn om, at amerikanske Benjamin-læsere "mere oversætter hans stil end udlægger meningen i teksterne" (T, 104), gælder heldigvis ikke for den generelt seriøse omgang med detalstrukturen i Benjamins programessay om "Oversætterens opgave".

Lars Erslev koncentrerer retfærdigvis sin fremstilling om Derridas læsning "Des

tours de Babel" (1979). Derrida-essayet bygger, så vidt jeg kan se, stiltiende videre på de nøjagtige analyser af metaforer i både Benjamins tyske original og i dennes amerikanske oversættelse, som Carol Jacobs har fremlagt i "Oversættelsens monstrøsitet" (1975), på dansk ved Claus Schatz-Jacobsen.

Benjamins metaforer er så afgørende, fordi det i vidt omfang er med dem, han fremstiller sine principper for oversættelse (af lyrik og af den hellige tekst). Oversættelse heraf kan ikke - slet ikke - begrænses til en semantisk viderebringelse af betydning i snæver forstand. Derimod har oversætteren til opgave - i spændingen mellem originalens og det enkelte oversættersprogs særlige måde at forme mening på ("die Art des Meinens") - at søge noget andet og mere, nemlig "det mente". Dette "das Gemeinte" skulle træde frem som såkaldt "rent sprog" - "reine Sprache".

En afgørende Benjamin-formulering lyder (i den danske oversættelse) således: "Ved det enkelte usupplerede sprog findes nemlig det, der menes i dette sprog[,] aldrig relativt selvstændigt, sådan som vel [?] de enkelte ord og sætninger, men må gribes [!] i stadig forandring, indtil det formår at træde ud af harmonien ved [mellem?] alle disse måder at mene på, som det rene sprog." (O, 76) Og på tysk: "Bei den einzelnen, den unergänzten Sprachen nämlich ist ihr Gemeintes niemals in relativer Selbständigkeit anzutreffen, wie bei den einzelnen Wörtern oder Sätzen, sondern vielmehr in stetem Wandel begriffen, bis

Anmeldelser

es aus der Harmonie all jener Arten des Meinens als die reine Sprache herauszutreten vermag." (W. Benjamin: *Gesammelte Schriften* [Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1972], bind IV,1, side 14)

Denne utraditionelle forestilling om, at det mente på et tidspunkt vil kunne træde frem som det rene sprog takket være et spændingsforhold mellem mange forskellige enkeltprog, fremstiller Benjamin i en række billeder eller lignelser. Oversættelsens gengivelse af originalens betydning lignes med tangentens punktuelle berøring af cirklen. Eller: oversættelse og original er som potteskår, der kan føjes sammen. Eller: hvor der i originalen er et tæt forhold mellem indhold og form som mellem en frugts kerne, kød og skind, kendetegnes oversættelsen ved at være som en kongekåbe i vide folder omkring originalens indhold.

Specielt Derrida broderer videre på disse forskelligartede metafor-registre. Men allerede Jacobs har i sin udlægning understreget det ikke-naturalistiske, det disharmoniske og derved det modernistiske aspekt i Benjamins hverken entydige eller indbyrdes konfliktsky metaforer (O, 128). Således konfronteres oversættersproget med en fremmed instans i sig selv - i dette ellers tilsyneladende så velkendte modersmål.

I sin insisteren på oversættelsens ironiske funktion kommer Carol Jacobs til at fortrænge det transcendentale perspektiv i den yngre Benjamins teologiske historie- og sprogopfattelse. Denne forseelse gentages dog på ingen måde af Jacques Derrida i

essayet "Babelstårne" ("Des tours de Babel"), som til slut i den første franske offentliggørelse fra 1985 dateres "Paris-Yale, 1979". (Oplysningen er fraværende i Orla Vigsøs nuancerede og veloplagede danske oversættelse, hvis grafiske opsætning dog burde have respekteret den franske afsnitsinddeling). Med titlens benævnelse af "Babel" udpeger Derrida en central tankefigur ikke blot i (eller under) Benjamins oversætteressay, men også i hans såkaldte første sprograktat "Über Sprache überhaupt und über die Sprache des Menschen" fra 1916, som Derrida dog afviser at inddrage direkte.

Til gengæld fremfører Derrida uforbeholdent Babels sprogforvirring som den begivenhed, hvormed oversættelsens opgave på samme tid gives mennesket i gave og påbydes det som *bud*. Ved allerede i den hellige skrift ikke blot at være Guds navn, men yderligere betyde "forvirring" antyder navnet Babel såvel muligheden som umuligheden af oversættelse.

Med denne dekonstruktive grundsituation som sit udgangspunkt kommenterer også Derrida de omtalte tre-fire billeder, hvormed Benjamin præciserer og stadig deplacerer oversætterens opgave. Derridas artikel udmærker sig med sine 40 komplekse sider som den til dato nok mest storslåede kommentar til Benjamins "Die Aufgabe des Übersetzers". Skønt Derrida i højere grad end Benjamin selv understreger specielt egennavnets betydning i oversættelsesteorien, er det umiddelbart svært at finde afgørende udeladelser fra Benjamins knap 13 tryksider lange essay. Selv det

Anmeldelser

perspektiv, hvori sprogene står i forbindelse med historiens messianske afbrydelse, er tematiseret af Derrida, der dog afholder sig fra at drøfte de historie- og social-filosofiske konsekvenser for Benjamins øvrige forfatterskab. Så meget des mere chokerende er det, at Jacques Derrida ifølge eget udsagn har anvendt Maurice de Gandillac ofte sjuskede og åbenlyst fejlfyldte franske oversættelse som "original" (f.eks. O, 169). Lad os håbe, at der er tale om ironi.

Paul de Mans forelæsning fra 1983 kan - oversat af Claus Schatz-Jacobsen - læses som et svar på Derridas "Babelstårne". Paul de Man afviser således diverse oversættelsers angivelige invitation til at indlæse en - stadig ifølge de Man - fraværende messianisme i Benjamins essay. Til bevisførelsen inddrager de Man selv den tyske original - som han har fundet den i en forlængst uddateret Benjamin-antologi *Illuminationen*.

Situationen forvirres ikke mindst af, at det på intet tidspunkt klart fremgår, hvad Paul de Man måtte forstå ved messianisme. Sammenfatter han i virkeligheden ikke herved bare alkens former for revolutionær, politisk voluntarisme, der på forhånd ligger fjernt fra den uforudsigelige og radikalt diskontinuerede Messias-intervention hos Benjamin?

Paul de Man fremhæver selv originalens fravær af stabilitet og opfatter dens i oversættelser omflakkende sprog som sammenfaldende med historie. Netop denne omflakken påstås - med en hastig analyse af Benjamins "Teologisk-politisk frag-

ment" - at stride mod et messiansk perspektiv. For det første er det svært at forstå, hvorledes Paul de Man i netop "Teologisk-politisk fragment" kan overse Benjamins forsøg på at tænke et anderledes, mindre voluntaristisk, men så meget des mere spændstigt og kraftfyldt forhold netop mellem den historiske og den messianske dimension. Spørgsmålet er for det andet, om ikke det, som Paul de Man for egen regning betegner "negativ viden" om og et "nihilistisk moment" i det poetiske sprogs forhold til sakralt sprog, i virkeligheden nærmer sig det messianske i Benjamins historieforestilling...

Man efterlades ikke sønderligt overbevist om fraværet af en messiansk tankestruktur i Benjamins sprog- og historiefilosofi. Denne respekteres da også i Rodolphe Gasché's artikel "Den saturniske vision og spørgsmålet om forskel", fjerde og sidste dekonstruktive bidrag (oversat af Søren Hattesen Balle). Gasché fremhæver, at hverken oversættelsen eller filosofien kan hæve sig op til "ideernes væren" (O, 207), hvorimod de ved at frembringe indre forskelle har mulighed for at skabe sprækker hertil...

Alle disse læsninger koncentrerer sig hovedsageligt om at udlægge en enkelt, om end vigtig tekst i Walter Benjamins forfatterskab. At demonstrere, hvorledes bare Benjamins sprogfilosofi spænder over og udvikler sig i flere faser, er overladt til "Navn - Logos - Udtryk" af Benjamin-udgiveren Hermann Schweppenhäuser (oversat af Per Stounbjerg). Med dette spring tilbage til den nuancerede og vel-

Anmeldelser

funderede tyske Benjamin-læsning understøttes læserens følelse af, at den righolde dokumentation af den oversøiske debat ikke i sig selv kan begrunde *Tankestreger*-forordets hypotese om "en egentlig ny reception".

Oversætternes opgave?

Samme behov for at udvide blikket og inddrage større dele af Benjamins forfatter-skab illustreres i *Walter Benjamin oversat*. Denne udgivelse vidner om et frygtindgydende forsøg på at oversætte alle Benjamins væsentlige sprogfilosofiske tekster (i alt ca. 100 sider). Efter den megen sværmen for dekonstruktionens kommentarer til "Oversætterens opgave" kunne man nok have forventet blot en almindelig varsomhed i oversættelsesarbejdet. Derimod mødes man af redaktør og hovedoversætter Tore Eriksens overmodige og tvivlsomme bemærkning: "At oversætte fra et sprog til et andet, lader sig sagtens gøre. Det er et praktisk problem, det kræver blot flere eller færre forudsætninger" (O, 12).

Allerede på tysk er disse tekster - blandt Benjamins vanskeligste - af en ganske usædvanlig syntaktisk, grammatisk og semantisk sværhedsgrad. Deres sproglige kompleksitet mindskes næppe under oversættelse til dansk. Men måske har Tore Eriksen ikke villet ligge under for det, han kalder "forlagskonsulenternes selvbestaltede sprogtyranni eller journalismens selvkløge ressentiment over for alt fortænkt, forskruet og lærd" (O, 11). Oversættelserne af Benjamins tekster kunne dog have

fortjent at blive gennemarbejdet et par gange til.

Faktisk er oversættelserne - ikke mindst redaktør Eriksens egne - fyldt med irriterende fejl, der ikke er principielt nødvendige, men som snarere skyldes hastværk. Ord fejloversættes - f.eks. bliver "Integration" til "interpretation" (O, 78). Og hvor der skulle have stået "oversætteligt", ser man i stedet det modsatte, nemlig "uoversætteligt" (O, 82). Grammatiske konstruktioner misforstås. Således skriver Eriksen på dansk: "Hvis ellers der findes et andet sprog end sandhedens" (O, 78), hvor Benjamins sætning tværtimod lyder: "Men hvis ellers der gives et sandhedens sprog" ("eine Sprache der Wahrheit"). Manglende syntaksanalyse (med kryds og bolle, tre- og firkanter mv.) fører sågar til, at akkusativ- eller dativobjekt af og til oversættes som subjekt! (O, 47; 87-88, 95). Og så videre.

Man burde nok have begrænset de kvantitative ambitioner og gemt f.eks. det berygtede forord til Benjamins Trauerspiel-bog "Erkenntniskritische Vorrede" til en anden god gang. Netop i forbindelse med bidragene fra den dekonstruktivistiske debat ville det måske have været bedst bare at aftrykke Benjamins tyske original, Maurice de Gandillac's franske og Harry Johns' amerikanske oversættelse, sammen med et mere gennemarbejdet dansk oversættelsesforsøg.

Ved samme lejlighed burde udgiverne have udbedret fraværet af ordentlige bibliografiske kommentarer. Simple oplysninger om teksternes vidt forskellige

Anmeldelser

karakter og placering i Benjamins erkendelsesproces er simpelt hen afgørende for en blot nogenlunde meningsfuld fortolkning. Dette materiale må den danske læser selv søge i Benjamins *Gesammelte Schriften*. Også en samlende teoretisk indledning til de spekulative og ofte yderst intime Benjamin-skrifter må man nøjes med at tænke sig til.

Må man i denne sammenhæng opfordre redaktionen af Slagmarks Skyttegravsserie til for oversættelsesprojekter af filosofisk afgørende tekster at overveje muligheden af - mindst - *to-sprogede udgaver*? Principet med at overlade originalteksten venstresiderne, mens højresiderne optages af oversætterens altid midlertidige resultat, kan kun virke skærpene for den sproglige og filosofiske bevidsthed. Derved ville den fremmedsprogede original for alvor komme til at stå som en udfordring af oversætterens modersmål - ganske som i udgivelsen af Benjamins oversættelser fra Baudelaires *Fleurs du Mal*.

Danske rekonstruktioner

Tilbage står at give en kort kommentar til de danske bidrag i *Tankestreger*. Fraregnet Lars Erslev Andersens artikel om Benjamin i Amerika er der hverken særlig forbindelse til den dekonstruktive læsning eller bare til Benjamins sprogfilosofiske skrifter. Til gengæld knytter de øvrige fem bidrag (tilsammen kun ca. 1/5 af de to bøger) med deres europæiske tekstkendskab an til klassiske Benjamin-temaer: erfaring og erkendelse, mode og allegori, barndom og historie.

At tilvejebringe en "egentlig ny reception" synes dog for enhver pris at være målet. I en note til sin artikel "Spor af en erfaringsontologi" indskærper Dorthe Jørgensen, at hendes bidrag "udgør ikke bare en tolkning, men markerer et *brud* med receptionshistorien" i bred almindelighed (T, 44). Skønt der sikkert findes nogle læsninger, som gør Benjamin til "forfaldsfilosof" (ibid.) og dermed kan anklages for "en bornert omgang med Benjamins tekster" (ibid.), er det med sikkerhed mindre originalt, end Jørgensen tror, at påpege fremkomsten af nye erfaringsformer som en følge af modernitetens krise for episk erfaring. Derom har der næppe hersket tvivl hos de talrige læsere af Benjamins essay "Über einige Motive bei Baudelaire", der vandt udbredelse allerede i 1960'erne.

Morten Haugaard Jeppesens ædruelige og afgrænsede læsning af Benjamins tesar "Über den Begriff der Geschichte" (samt tilstødende optegnelser) begår det kunststykke på kun ti en halv side at redegøre klart - måske for klart - for Benjamins særlige begreb om historie og historiskrivning. Historikerens karakter af bagudskuende profet får fylde i Haugaard Jeppesens eftervisning af det såvel destruktive som konstruktive forhold til det forgangne.

Birgitte Rasmussen Hornbek er med "Vivisektion - Variation over Benjamins tydning af moden" ene om at lade Benjamin danne udgangspunkt for kulturanalyse. I stedet for blot at applicere en skarpsindig Benjamin-formulering på et

Anmeldelser

empirisk materiale bestræber Hornbek sig i dette perspektiv på at rekonstruere Benjamins teoretiske grundlag for en modeanalyse. Forholdet mellem allegoribegrebet i Benjamins barok-bog og i hans analyse af moderniteten måtte dog gerne være udfoldet mere - også på bekostning af de aktualiserende afsnit.

Med udgangspunkt i det fascinerende slutfragment fra Benjamins by-erindringer *Berliner Kindheit um neunzehnhundert* sætter Tore Eriksen sig for at bestemme "det sublimes nedslag i en Benjamin-tekst" (T, 74). Forestillingen om den allestedsvirksomme, men usynlige pukkelryggede mandsling henfører Eriksen til "det hæsleges diskurs" (T, 79). Det sublime knyttes til "barnets verden" (ibid.), som med sine misforståelser og fejltrin uafvendeligt bryder ind i voksenverdens "skønne diskurs" (T, 79) for der at "vække til besindelse" (T, 82). Om disse - idéhistorisk ganske foranderlige - æstetiske kategorier kan og bør bringe den eftersøgte orden i tekstens erfaringsmateriale (eller i teksten som erfaring), kan man vel diskutere. Desværre taber diskussionens grundlag - Eriksens tekstanalyse - i præcision, fordi forfatteren påtager sig at behandle stort set alle problemer i Benjamins opfattelse af det historiske erindringsarbejde. Og det er alt for meget.

Henning Goldbæks artikel "Om den tidlige Walter Benjamins erkendelseskritik" vil eftervise, hvorledes Benjamin efter udbruddet af 1. verdenskrig gør op med det nykantianske videnskabs- og historiebegreb gennem en kritik af mytens sam-

fundsmæssige dominans (T, 93). Benjamins kritik udfolder sig gennem stadige forbehold over for begrebet: i en hyldest til kunstværket som torso, til novellens funktion i romanen samt endelig til allegoriens intentionsløse fremstilling i traktaten. Disse hovedfigurer fra Benjamins tre store afhandlinger om det romantiske kritikbegreb, Goethes *Wahlverwandtschaften* og det barokke sørgespil behandles på kun fire sider i Goldbæks overlegne sammenfatning af et stof, hvis indre spændinger nødvendigvis trues på livet.

Den foruroligende klarhed i visse artikler og uoverskueligheden af andre henviser til et alment problem for de danske bidrag. I deres tematiske og teoretiske rigdom lader de sig kun vanskeligt spærre inde i *Tankestregers* gennemsnitsartikel af 10-12 siders længde. Flere af disse "essays" bygger på specialeafhandlinger eller lignende. Artiklerne burde afgjort have haft mere plads, hvilket de f.eks. ville have fået som artikler i... ja, hvorfor ikke: *Slagmark*.

En sjæl - to tanker

Spredningen i den "ny reception", der måske hverken er entydigt ny eller fortjener at blive betegnet i ental, udgør på samme tid bøgernes styrke og svaghed. Som læser har man således svært ved at forstå, hvorfor disse to bøger, der dog er produktet af samme Århus-miljø, ikke er klarere disponeret i forhold til hinanden. Bidragene fra den nyere 'dekonstruktive' læsning af Benjamins sprogfilosofi er

Anmeldelser

spredt ud over de to bind i stedet for bare at være samlet i kronologisk rækkefølge efter en samlende indledning. Det samme gælder til en vis grad oversættelserne af Benjamins egne skrifter. Kun forlags-tekniske problemer kan vel forklare, at de to bind ikke er udgivet i sammenhæng. Kompendium-karakteren ville måske være blevet fremhævet. Men det ville næppe have skadet helhedsindtrykket af denne kontrastfyldte tekstsamling.

Henrik Reeh

Det videnskabelige perspektiv

Lars-Henrik Schmidt (red.): *Det videnskabelige perspektiv: videnskabsteoretiske tekster*, Akademisk Forlag 1991, 490 sider, 398 kr.

*

Faget videnskabsteori har på en gang en central og en perifær placering i det universitære miljø. Videnskabsteorien er på den ene side, fra den enkelte fagligheds synspunkt, et fremmedlegeme, men disciplinen indtager til gengæld en central placering i universitetets (og dermed - i hvert fald p.t. - videnskabens) søgen efter identitet såvel som legitimitet. Så længe den isolerede faglighed dominerer over den universitære enhed, kan videnskabsteori leve et liv i relativ ubemærkethed, men omvendt har videnskabsteori været en central slagmark i perioder, hvor en større fællesskabsfølelse gjorde sig gældende på universitetet.

Det er oplagt, at videnskabsteori har levet et stiltødt liv i de senere år, og et af de steder, dette lader sig registrere, er på den bemærkelsesværdige mangel på videnskabsteoretisk litteratur. Fornylig er den videnskabsteoretiske litteratur dog blevet beriget med en bog, der præsenterer sig selv som en *lærebog i videnskabsteori* - og man forstår, at der formodentlig tænkes mest på humanistisk videnskabsteori.

Det videnskabelige perspektiv er titlen på det usædvanligt voluminøse skrift re-